

A generációs logika ma már nemcsak a társadalomkutatói, illetve a rokon szakmák diskurzusában van jelen, hanem a közéletnek és a mindennapi eszmecserének is része. Az alábbi vitaindító annak a kezdeményezésnek az eredményeképpen született, amely megpróbálja körvonalazni és körvonalaztatni, hogy mire alkalmas és mire kevésbé a generációs szemlélet.

A Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám és Szabó Andrea által indított vitához a szerkesztőség várja a hozzászólásokat.

BÖCSKEI BALÁZS – FEKETE MARIANN – NAGY ÁDÁM – SZABÓ ANDREA

Hoztam is ajándékot, meg nem is

A generációs diskurzus értelme és a COVID-generáció

ÉRTELMEZÉSEK, VITÁK

A GENERÁCIÓELMÉLETEK HÁTTERE

A generációs elméletek mintegy 100 évig szunnyadtak mind a szakmai, mind a közbeszédben. Az igazán magyar sorsú *Karl Mannheim*¹ – egyébként módszertanilag nem túl stabil lábakon álló – elmélete szerint (2000 [1928]) egy korcsoport generációként történő értelmezéshez szükséges (1) a közös tapasztalat (élmény), (2) a tényleges egymásra orientálódás és (3) a közös helyzetértelmezés, attitűdök, cselekvési formák. Egyszerűbben fogalmazva: egy korcsoportból akkor lesz generáció, ha van közös tapasztalás és helyzetértékelés, ha a korosztályt egyfajta élményközösség kovácsolja egybe. Ilyen élményközösség lehet mondjuk az 1990-es rendszerváltás, az ikertornyok 2001-es leomlása, vagy a karantén. (Hogy ez utóbbi ténylegesen az lesz, illetőleg lett-e,

bizonyosan még nem állíthatjuk. Ezt azok az adatok döntik majd el, amelyek megmutatják, hogy az adott korosztály tagjainak mennyire hasonlatos az élethelyzete, életmódja és valóságérzékelése saját nemzedékük más tagjaiéhoz, illetve, hogy melyik az erősebb kötőerő: a nemzedéki vagy a társadalmicsoport-tudat).

A Mannheim-féle nemzedéki összefüggést – ugyancsak máig vitatott módon – Neil Howe és William Strauss amerikai kutatók gondolták tovább, akik a generáció fogalmát úgy értelmezik, mint olyan személyek csoportját, akik – miután azonos történelmi térben és időben vannak jelen – kollektív jellemzőkre tesznek szert, generációs magatartásuk jellegzetességeit pedig az határozza meg, hogy mikor és mi módon vettek részt a meghatározó társadalmi-kulturális változásokban. A szerzőpáros szoros és szimbiotikus kapcsolatot

¹ Kétszer is emigrációba kényszerült, így lett magyar szociológusból németországi, majd angliai illetőségű kutató.

tételez fel a történelmi események és a generációk között (Howe és Strauss, 1991). Meggyőződésük, hogy ezek a mintázatok ritmikusan ismétlődnek, mintegy 15-20 évente követik egymást.² A generációk egyikét sem csupán az határozza meg, köti össze és különbözteti meg a többi-től, hogy hasonló történelmi korban éltek, hanem hogy hasonló attitűdökkel rendelkeztek a családot, az értékeket, a kockázatot, a kultúrát és az állampolgári részvételt illetően.

Mannheim, illetve Strauss-Howe elméletének ilyen univerzalizmusa azért is problémás, mert a generációvá formálódás szempontjából bizonyosan nem hagyható figyelmen kívül a társadalmi, történeti, földrajzi és kulturális környezet. Elég csak 1968-ra, a babyboom-generáció egyik jellegadó eseményére gondolni: a vasfüggönyön innen élők számára ez az év a cseh-szlovák „testvéri segítségnyújtás”-t, az azon túliaknak pedig a párizsi diáklázadást avatta generációs élménnyé. De sorolhatnánk további példákat is: az 1955 és 1969 között születetteket a finnek a *jóléti állam generációjának* nevezik, az örmények a Szovjetuniótól történő 1991-es elszakadás után születetteket *függetleneknek* hívják, a lengyelek *JPII-generáció* névvel illetik azokat, akiknek generációs élménye volt II. János Pál 2005-ös halála, és Kínában az egygyermekes politika felnövekvő, szülőkkel együtt élő posztadoleszcens fiúgyermekait *idősfalóknak* nevezik (Csutorás, 2021).

Kínában az egygyermekes politika szülőkkel együtt élő fiúgyermekait *idősfalóknak* nevezik

„HOZTAM IS...” – A BETŰGENERÁCIÓK

A generációelméletek meg is maradtak volna a mégannyi társadalomtudományi elmélet egyik csoportjaként, ha (többek közt közérthetőségük miatt) nem vetette volna felszínre őket a populárisabb – néha kevéssé a szigorú értelemben vett tudományos – ifjúság-szociológiai turbulencia. Ez azonban megtörtént, és így a népszerűség egyre erősebb; a generációk tematikája reneszánszát éli az elmúlt évtizedben.

Mannheim generációs elképzelése alapján – elsősorban a technológiahasználat szempontjából fejlettnak mondott társadalmakban – az alábbi generációk tagjai élnek ma együtt. (A leírások kritikai olvasásához érdemes tudatában lenni annak, hogy a generációs logika társadalom-, és nem technológiavezérelt fogalmi szerkezet.)

- *Babyboom-nemzedék*: A II. világháborút követően születettek generációját a „soha többé háborút” félelemmel vegyes idealizmusa és a kiemelkedően magas lélekszám jellemzi. Magyarországon a nagy létszám nem kizárólag a természetes társadalomfejlődés okán, hanem politikai intézkedéseken keresztül elvárt „dicsőség és kötelesség” alapján jött létre. A babyboom-nemzedéknek Magyarországon leginkább a Ratkó-gyerekek feleltethetők meg, akik talán a legjobban különböznek a nyugati világ hasonló nemzedékétől, hiszen a

² Tizennyolc generációt különböztetnek meg Amerika történelmében az Újvilág első telepeseitől számítva.

szocialista ideológia itt nyomta rá leginkább bélyegét a fiatalok életlehetőségeire, környezetére.

- *X generáció:* A '60-as évek végétől születettek nemzedékének tagjai nyugaton már az elektronikus média hatása alatt nőttek fel, míg magyarországi tagjai még a szocializmusban, de annak enyhülő szakaszában cseperedtek. Ők az ún. Ratkó-unokák, akik némiképp hasonlatosak a nyugati baby-boom-nemzedékhez – ez a hasonlítás pedig alátámasztja a 15-20 év megkésetttség Gábor Kálmán által felállított tételét (Gábor, 2006).
- *Y generáció:* A '80-as években született korcsoport az információs társadalom nemzedéke. Ez a csoport már gyerekkorban, a maga természetességével kezdte használni az infokommunikációs technológiákat. A korosztály tulajdonképpen behozta a nyugati fiatalokhoz mérhető korábbi lemaradásokat. A nemzedék tagjai már a rendszerváltás után eszméltek, a számítógépekkel és az internettel az iskolában, majd otthon is találkoztak. Erre a csoportra értelmezik az új csendes generáció fogalmát, mert a nagymintás ifjúságkutatás adatai szerint ezeket a fiatalokat alapvetően a bizonytalanság jellemzi, a korábbi generációknál egyértelműen kevésbé jellemző rájuk a lázadás, és a szüleik életeszmenyei sokkal jobban megfelelnek az elvárásaiknak (Székely, 2014).
- *Z generáció:* A '90-es évek közepétől születettek nemzedékére már nemcsak a hálózatos magatartásformák és az internet használata – mint digitális szocializáció

– a jellemző, de az információfogyasztás mellett a tartalomelőállítás természetessége is. Ez a nemzedék már nem ismeri a vezetékes hálózat, a mobilok és az internet nélküli világot. Magyarországot tekintve: végképp eltűnik a generációk közötti, nagyságrendileg is értelmezhető különbség a világ nyugati felétől, és kialakul egyfajta globális ifjúsági kultúra, mivel az innovációk jellemzően alig néhány hónapos, vagy akár néhány napos késéssel jelennek meg a hazai piacon. E generációnál a kutatói feltételezések szerint visszaszorulóban van a csendesség (Fekete és Nagy, 2020).

még protofogalmaik sem alakulhattak ki

A generációs logika megértésének egyik lakmuspapírja az alfa generáció fogalmának értelmezése. Se szeri, se száma a fogalommal dobálózó világmagyarázatoknak (Déri és Szabó, 2021). Korábban, a 15-20 éves generációváltás szerint, a Z generáció tagjainak „illet” megszületni 2010-ig, adódott tehát a „generációs szakértői” ötlet, hogy a 2011-től születetteket tekintsük a következő nemzedéknek, a görög ábécé betűinek kifutása miatt, mondjuk alfáknak. Csakhogy ekkor (konstans népességszaporulatot feltételezve) a jelzett korosztály 93–95%-a meg sem született. Vajon milyen általánosítható generációs karakterisztika, közös egymásra hangoltság jellemezte a fogalom kitalálásakor a megszületett 5–7%-ot? Azt az 5–7%-ot, akiknek nyilván még társadalmat és korosztályt értelmező protofogalmaik sem alakulhattak ki egyéves korukra, s az élményközösség fogalma sem értelmezhető esetükben (Nagy és Kölcsey, 2017). Ma már ennek a korcsoportnak a legidősebb

tagjai 10–14 évesek, de nincsenek megalapozott, reprezentatív, általánosítható adataink róluk (ne felejtjük, a korosztály harmada még most is csak édes álom). Megkérdezzük, megfigyelésük, jellemzőik vizsgálata meglehetősen esetleges – nem beszélve az ilyen életkorú gyerekek vizsgálatának jogi és etikai nehézségeiről. Ráadásul „a múltbeli hozam nem garancia a jövőbeli profitra”; azért, mert eddig 15-20 évente valóban tetten érhető volt nemzedéki egymásra hangoltság, illetve ezek jellegének generációkénti cserélődése, még nem jelenthetjük ki, hogy biztosan ugyanúgy fog folytatódni a folyamat a jövőben is. Vizsgálatra kétségkívül érdemesnek tűnnek a múltban tapasztaltak, de – pl. a kitolódó gyerekvállalási kor miatt – akár meg is növekedhet, vagy a technológiai háterű társadalmi változások miatt le is csökkenhet a generációs szakasz időintervalluma.

Sőt, azt sem tudjuk, hogy lesz-e belátható időn belül alfa generáció, hiszen nem tudjuk, hogy lesz-e önálló generációs jellegzetesség, olyan, amely eltér a *zoomerekétől* (Z nemzedék), azaz jellemezhetőek lesznek-e manheimi értelemben önálló generációként.

Csutorás (2021) hívja fel a figyelmet arra, hogy a fenti betűgenerációs kánon sokkal inkább kakofónia. A baby boomerekét megelőző korszak ún. *veteránjait*, ismerjük *épitők*ként, *tradicionalistákként*, illetve *csendes generáció*ként is. Az Y generáció esetében már ismert a *millenárások*, a *digitális bennszülöttek*, a *cybergerekek* elnevezés is, sokszor átfedésben a Z generációval (ez az átfedés nyilvánul meg pl. az *e-generáció* kifejezésben).

Az is a generációelméletet illető kritikát igazolhatja, hogy különböző szerzőknél

rendre mások a generációs születési dátumok intervallumai, ezzel pedig inkább tűnnek sokszor légből kapottnak az elképzelésügyüttesek, mintsem adatok alapján kikristályosodott elméletnek. Ugyancsak nehéz komolyan venni azt az ökölszabályt, hogy ha valaki adott generációhatár-év december 31-én született, akkor még az egyik, ha tíz perccel később újévi baba volt, akkor már egy másik generációhoz tartozik. A generációs élményközösség nem elsősorban születési évekre vezethető vissza, hanem elsősorban a fiatal élethelyzetére és életmódjára. Ezek együtt társadalmi szinten trendként, jellemzőkként értelmezhetőek, amelyek manifesztációi – társadalmi események és folyamatok – kialakítanak valamifajta közös

tudatot, kánont. A két-két generáció közötti átmenetek leírására született ún. mikrogenerációmegnevezések (*xooner* – baby boomers és X kö-

zött; *xennial* – X és Y között; *zillennial* – Y és Z között) ugyancsak azt jelzik, hogy nem húzhatók éles határok a generáció közé (Csutorás, 2021).

„...NEM IS” – VAN-E COVID-GENERÁCIÓ?

Ha a generációs összetartozást az élményközösség határozza meg, felmerül a kérdés, hogy a közelmúlt válságai külön-külön vagy együttesen generációvá konstruálták-e a mai fiatalok nemzedékét. Adataink ugyanis eddig nem, csak szakértői becsléseink voltak arra nézve, hogy a 2020-as év globális történései a fiatalok számára is sorsfordító hatások-e. Nem tudtuk, hogy a társas élet

nem elsősorban születési évekre vezethető vissza

ilyetén korlátozása a fiatalok számára „múló rosszullet”-e csupán, amely alig érinti meg őket, s később sem sorsfordító emlékként szervesül – vagy életmeghatározó sarokpont; olyan életesemény, amely alapvetően alakítja át életmódjukat, jövőképüket, problémaészlelésüket, ezáltal formálva generációs jellemzőiket is. Egész pontosan azt kell megvizsgálunk, hogy a járvány létrehozta-e azokat a körülményeket, amelyek megalapozzák a generációképződés lehetőségét, és ha igen, a fiatalok saját maguk számára az azokból fakadó generációs identitást milyen mértékben interiorizálják.

A klímaügyek kihívásához – mint lehetséges generációképző globális krízishez – csatlakozó COVID-19 ugyanis ideiglenesen szétzilálta a korábban rögzült kereteket. Az a sajátos helyzet állt elő, hogy a fiataloktól mindenki mintegy varázsütésre (mert tulajdonképpen egy hétvége alatt változott ez ügyben a közmegejtélés) azt a magatartásformát várja el normaként, amellyel kapcsolatban rengeteg kritikát fogalmaztak meg korábban, és nem győzték annak veszélyes és káros, deviáns jellegét hangsúlyozni.³

Vajon az oktatási és a munkaerőpiaci folyamatok ilyenén – részben átmeneti – radikális átalakulása, a példátlan gyorsaságú kényszerű átállás a digitális oktatásra, home office-ra, számos ágazatban a munkahelyek egyik napról a másikra történő elvesztése, az offline társas kapcsolatok szigorú korlátozása és a szociális élet online térbe költözése

menyiben formálják a mai fiatal generáció karakterét?

Az MTA jóvoltából volt lehetőségünk vizsgálni a fiatalok COVID-dal kapcsolatos megéléseit. Vizsgálatunkban⁴ a mannheimi értelemben vett generáció kialakulásának esélyeit vizsgáltuk a koronavírus-járvány sokkhatásának függvényében (Szabó, 2020). A kérdés az, hogy a fiatalok – mint a társadalomban együtt élő, a többi generációtól elkülönülő, önálló generáció – a vírusfertőzés meghatározta társadalmi térben identifikálják-e magukat?

egy hétvége alatt változott
ez ügyben a közmegejtélés

Kutatási módszerünk szerint három fókuszcsoport segítségével derítettük fel, hogy a fiatalok milyen problémákra, témákra érzékenyek, ezt egy bigdata-alapú metodikával, ún. social listeninggel – mintegy 3 000 000 szövegelem átvizsgálásával – tanulmányoztuk, és 1000 fős, a magyarországi fiatalokra nézve reprezentatív online kontrollkérdőívvel validáltuk.

A fiatalok körében elfogadott az önreflexiós generációs irányultság. Az elkészített fókuszcsoportos beszélgetések alapján a fiatalok életkortól függetlenül egyetértettek abban, hogy léteznek generációk: úgy érzékelik, van valamiféle változás, eltérés a különböző életkorú emberek között. A generációk elnevezéseit ugyan nem tudták pontosan, de emlékek, kifejezések előkerültek. Nem ismerték mélyrehatóan az egyes generációkat, töredékinformációkkal rendelkeztek. A beszélgetések alapján a közös

A fiatalok körében elfogadott az önreflexiós generációs irányultság. Az elkészített fókuszcsoportos beszélgetések alapján a fiatalok életkortól függetlenül egyetértettek abban, hogy léteznek generációk: úgy érzékelik, van valamiféle változás, eltérés a különböző életkorú emberek között. A generációk elnevezéseit ugyan nem tudták pontosan, de emlékek, kifejezések előkerültek. Nem ismerték mélyrehatóan az egyes generációkat, töredékinformációkkal rendelkeztek. A beszélgetések alapján a közös

³ Még inkább bizonytalan azoknak a fiataloknak az élete, akik a pandémia következtében váratlan gyorsasággal leálló (kulturális, turisztikai, szolgáltató- és vendéglátóipari stb.) ágazatokban dolgozó alkalmazottakként veszítették el munkájukat egyik napról a másikra.

⁴ Készült az MTA post-COVID jelenségek kutatására irányuló nagy kockázatú pályázat támogatásával (Project No. 19/2021).

generációs élményt a *digitalizáció, a személyes kapcsolatok átalakulása, valamint a koronavírus-járvány átélése* adta. Az *ukrán–orosz háború* is organikusan, de nem hangsúlyosan jelent meg mint potenciális generációs élmény.

Az online kérdőív alapján a 16–29 évesek több mint kétharmada elfogadja a generációs felosztást mint szemléletmódot, azonban az életkor emelkedésével növekszik a szkeptikus vélemények aránya. A social listening pedig azt támasztotta alá, hogy a járvány során az egyébként is létező generációs feszültségek nőttek. Például a fiatalok azt, hogy ők maguk a szabálykövetés és a felelős viselkedés normáit megszegik, gyakran az idősebb korosztályok rossz példájával magyarázták. Ezzel együtt ők érezték magukat legkevésbé veszélyben a többi generációhoz képest, a karantént és a járványhelyzetet különleges, furcsa élményként élték meg. A második hullám alatt erősödtek azok a narratívák az online térben, amelyek egyre inkább az idősebb generációkat és a logikátlanak bélyegzett állami intézkedéseket kezdték el okolni a járvány elhúzódása miatt.

A generációelmélet fogalomrendszere az elmúlt években bővült a *generációs identitással*, amely szerint, ha az egyén tudatában van annak, hogy valamely generációhoz tartozik, akkor érzelmi, értékrendbeli

jelentőséget is társít e csoporthoz tartozáshoz. Tehát ilyenkor nemcsak egy, a személytől függetlenül létrejövő „besorolásról” van szó, hanem önmeghatározásként is értelmezzük a generációba tartozás kinyilvánítását. A generációs elkülönülés azonban a magyar fiatalok körében a jelek szerint *nem identitásként*, inkább a kulturális és tudástőke egyfajta lenyomataként vagy médiahatásként jelenik meg.

A fiatalok „önmeghatározása”-ként a *Z generáció* a legelterjedtebb, ezt mind a social listening, mind a fókuszcsoportok megerősítik, és a kérdőív is azt mutatja, hogy relatív többségük (35%) a *Z generációt* fogadja el érvényes címkéként (az *Y generáció* választottsága 15%,⁵ a többi megnevezésé – pl.: *COVID-generáció*⁶ (7%), a *válságok generációja* (6%),

klímageneráció (4%) – még csekélyebb, az *alfa generáció* pedig mégannyira sem nyert teret körükben (2%). Az interjú vizsgálati szakasz tapasztalatai a kérdőíves felmérés megállapításaival összecsengenek. A fiatalok abban értettek egyet, hogy a járványidőszak lelkileg rendkívül megterhelő volt, az azonban nem teljesen egyértelmű számukra, hogy ezek a változások olyan drámai mértékben hatnak-e majd az életükre, hogy magukra egy új „COVID-generáció” tagjaiként kellene tekinteniük.⁷ Ezt megerősíti, hogy a

nem egyértelmű, hogy magukra egy új „COVID-generáció” tagjaiként kellene tekinteniük

⁵ Azok körében, akik a generációs felosztást érvényesnek tartják, a Z generáció elfogadottsága még magasabb, 43% – ez már tekintélyes eltérést jelent a következő, Y generációhoz képest (17%).

⁶ A COVID-generációs címke elfogadottsága azok körében, akiket közvetlenül érintett a járvány, magasabb, 8–9%, de átütő eltérésről ebben az esetben sem beszélhetünk.

⁷ Amikor kollektív identitásokat építünk, azaz társadalomtudományos megismeréssel leírunk és konstruálunk, akkor valójában homogenizáljuk az azonos időszakban születetteket. Márpedig az egyéni életutak diverzifikációja okán nyilvánvalóan más egy középosztálybeli egyetemista véleménystruktúrája, és más egy kistelepeplűsen élő szakiskolai tanulóé. A fiatalok maguk is rendkívül széttagoltak, töredezettnek érzik a magyar társadalmat, amelynek tagjai nem

fiatalok a surveyben felsorolt 14 potenciális veszélyforrásból⁸ a világjárványt a veszélytérkép első harmadába helyezték.

Az adatok alapján a magyar fiatalok, habár jól érzékelik az életükben a járvány, valamint más, (világ)politikai folyamatok káros hatásait (például a háborúkét), tapasztalják az életmódjukban, akár személyiségükben beállt változásokat, többségükben mégsem gondolják azt, hogy esetükben valamilyen új, járvány utáni COVID-generációról kellene beszélni. Sokan tisztában vannak vele, hogy a járványidőszakban sok minden kimaradt, vagy másként zajlott le az életükben, amit a korábbi generációk saját életükben átéltek vagy máshogy éltek át, de többségükben úgy látják, hogy mivel ezekről az eseményekről végül is nincsen tapasztalatuk, a hiányuk, elmaradásuk sem okozhat számukra túlzottan nagy sokkot. Ez azt is jelzi, hogy önmagában nem elégséges érv a COVID-generáció kapcsán az, hogy több évfolyam esett ki egy időre az oktatásból, az életciklusuknak megfelelő készség- és képességelsajátítás időszakából. Már csak azért is lehetünk egyelőre szkeptikusak a COVID cezúrajellegét illetően, mert bár a vizsgálatunk eredményei kétségtávolan a fiatalok új tapasztalatiságát mutatják, az adatok értelmezése nyomán inkább a fiatalok diszkomfortérzése detektálható, mintsem egy új gondolkodási struktúra létrejötte. A COVID-hatás tehát nem összekeverendő a

inkább a fiatalok diszkomfort-
érzése detektálható

COVID-generációs tudat felé mutató hatással.

A NEMZEDÉK ARCÉLE

A magyar fiatalok önképe alapvetően nem pozitív, a vizsgálatban az általuk használt pozitív konnotációjú szavak száma csupán mintegy fele a negatívakénak.⁹ A saját generációval kapcsolatos kifejezések másik jellegzetessége, hogy azok valamilyen módon a technológiához, az internethez, a technikai eszközökhöz, azaz a telefonhoz, vagy éppen a közösségi médiához és az attól való függőséghez kötődnek. Az önleírást célzó kérdésre adott válaszok alapján egy olyan fiatal nemzedék képe bontakozik ki, amely erősen szegmentált, a technológiától függ, és jól láthatóan az aktivitás – bár növekszik a korábbi generációkéhoz képest – nincs a legfontosabb jellemvonásai között.

A legfiatalabbak önképe jelentősen kedvezőtlenebb, mint a 24 éven felülieké, a 15–21 évesek nagyon negatívan látják a saját generációjukat, sokkal kevesebb pozitívumot tudnak mondani saját magukról. A 25 éven felüliek szintén negatívan látják ezt a korosztályt, a sajátjukat jóval pozitívabban írják le. Köztük egyetértés volt azonban abban a tekintetben, hogy minél fiatalabb valaki, a személyes kapcsolatok annál inkább háttérbe szorulnak, és a digitalizáció annál

szívesen működnek együtt, közömbösek egymás iránt, ezért sokan úgy gondolják, a jövőben nem is feltétlenül lehet majd beszélni a korábban megszokott értelemben vett generációkról.

⁸ A pontos kérdés: „Véleményed szerint az alábbi tényezők mennyire jelentenek veszélyt, fenyegetettséget Magyarországnak számára?”

⁹ Érdekes tanulság, hogy 24–25 éves kortól kezdődően megjelennek az „Ezek a mai fiatalok!” típusú negatív sztereotípiák és elhatárolódások a fiatalabbaktól.

nagyobb teret és időt von el tőle, különösen a tinédzserkorszakot tekintve. A megkérdezettek közül mindenki negatívan értékelt ezt a folyamatot, de a proaktivitás nem került előtérbe (például, hogy mit lehetne ez ellen tenni, vagy „mit szoktam ez ellen tenni”).

A személyes kapcsolatok hiánya elmagányosodást, bizonytalanságot okoz, valamilyen „önmegvetés” is látszik a beszélgetések alapján. Megjelent továbbá a társas magány érzése. A social listening rámutatott, hogy a fiatalok számára a bezárkózás következtében adódott technológiai körülmények jellemzően nem okoztak jelentős problémát; 2020 előtt is napi szinten használták a digitális eszközöket és online tereket – a fennakadásokat a digitális eszközök hiánya vagy az internettel kapcsolatos anomáliák (túl lassú, túl drága) váltották ki ebben az időszakban. A járvány elterjedésével és a karantén megjelenésével párhuzamosan egyértelművé vált, hogy a technológia létkérdés, a digitális átállás már nem

csak alternatíva, mindenkinek fel kell nőnie hozzá. A bezárkózás kezdetén a fiatalok jelentős része nem érzett a digitális színtér használatában jelentős változásokat, viszont többen látták úgy, hogy a többi generációval szemben nagy előnyük van ezen a téren. Általános meglátás volt, hogy ez az időszak több, számukra mindennapi, az idősebb generációk által gyakran kritizált digitális hatás és jelenség hasznát igazolta vissza.

A survey eredményei szerint a 16–29 évesek véleménye alapján a generációk közötti különbségek elsősorban kulturális és technológiai jellegűek. Relatív többségük a beszédstílust, a szlenghasználatot emelte ki,

amely egyértelműen szubkulturális különbségekre utal. A generációk közötti különbségek a fiatalok szerint elsősorban kulturális és technicizáló jellegűek, ugyanakkor a korosztályi identitás összességében erősen negatív, helyenként stigmatikus.

Hasonló kulturális és részben technológiai eltérést jelez a második, az elsőhöz képest már kevésbé jellemző szempont megítélése, a közösségimédia-jelenléte. Az okostelefon és egyes applikációk használata, valamint a technológiai ismeretek esetében van különbség az egyes életkori csoportokat vizsgálva, méghozzá oly módon, hogy minél „idősebb” a fiatal, annál inkább hajlamos az okostelefonhoz, a technikához kötni a generációk közötti elhatárolást. A fókuszcsoportos kutatás tapasztalatai hasonlóak: a fiatalok, amikor a *generáció* kifejezést használják, sok-

szor kevésbé életkori megkülönböztetésre gondolnak, sokkal inkább valamilyen szociokulturális, alapvető különbségek szerint csoportosítják magukban a társadalom különféle rétegeit. Az általános

felfogás szerint a generációformáló tényezők nem lokálisak, kívülről jönnek, és időről időre megváltoznak. Bizonyos társadalmi csoportok magukévá, belsővé teszik az ezen tényezőkhöz kapcsolódó speciális értékeket, felfogásokat, ezek a társadalmi csoportok hasonló jellemvonásokat és tulajdonságokat vesznek fel (például divatot, trendet követnek). Ezeket a jellemvonásokat, valamint a generációs eltéréseket a fiatalok tipikusan a legszűkebb környezetükből szerzett információk alapján értékelik: szinte kizárólagos a saját családi környezet és a legszűkebb egyéni mikrokörnyezet hatása.

szinte kizárólagos a saját családi környezet és a legszűkebb egyéni mikrokörnyezet hatása

A social listening eredményei alapján a fiatalok és az idősebbek közötti egyik, ha nem a legnagyobb elválasztó tényező a digitális világ készségszintű használatában mutatható ki. A beszélgetésekből kitűnt, hogy a fiatalok hamar rájöttek: a digitális megoldások segítségével kényelmesebbé és kellemesebbé tehető az otthon töltött idő, a digitális közösségi élmények pedig kiszabadíthatják őket a karanténból, pozitív feltöltődést, szabadságérzetet adhatnak.

A vizsgált fiatalok mindennapjait nagyon erős bizonytalanságérzet határozza meg, a COVID maradandó

következményei közül a lelki, mentális jellegű problémák tűnnek a legsúlyosabbnak. Tehát nemcsak a COVID megélése kapcsán látszanak hasonlóságok, de annak következményeit, hatásait is hasonlóan ítélik meg a magyar fiatalok. Ugyanakkor bár az adataink megerősítik, hogy a történelmi, gazdasági és politikai folyamatok eredményeként létrejöhetnek, sőt létrejönnek generációk, de azt is mutatják, hogy fenntartásokkal kell kezelni a COVID-generáció kialakulására vonatkozó feltételezéseket: COVID-generációs *önidentitásnak* ugyanis kevés nyomát láttuk.

IRODALOM

- Corsten, M. (1999): The time of generations. *Time & Society*. **8**. 2–3. 249–272. DOI: 10.1177/0961463X99008002003
- Csutorás G. Á. (2021): „Ratio Generationis” – Szempontok a felelős generációkutatáshoz, *Metszetek*. **10**. 2. sz., 104–119. DOI: 10.18392/metsz/2021/2/6
- Déri A. és Szabó A. (2021): Generációs kihívás a poszt-Covid időszakban. *Szociológiai Szemle*. **31**. 4. sz., 4–27.
- Fekete M. és Nagy Á. (2020): Megszólal-e az új csendes generáció? Avagy mit várhatunk az Ifjúság 2020 adatfelvétel eredményeképp? *Szociológiai Szemle*. **30**. 1. sz., 98–106.
- Gábor K. (2006): Az ifjúsági korszakváltás kezdete a kilencvenes évek Magyarországon. In: Uő. (szerk.): *Ifjúságszociológia*. Belvedere, Szeged.
- Howe, N. és Strauss, W. (2000): *Millennials Rising: The Next Great Generation*. Vintage Books, New York.
- Mannheim, K. (2000 [1928]): A nemzedékek problémája. In: Uő: *Tudásszociológiai tanulmányok*. Osiris, Budapest.
- Nagy Á. és Kölcsey A. (2017): Generation alpha: marketing or science? *Acta Technologica Dubnicae*. **7**. 1. sz. DOI: 10.1515/atd-2017-0007
- Strauss, W. és Howe, N. (1991): *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. Harper Perennial – William Morrow and Company, New York.
- Szabó A. (2020): „Gyerek vagy ám még...” Egy történelmi COVID-generáció születésének feltételei. In: Körösnéyi A., Szabó A. és Böcskei B. (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*. Napvilág, Budapest. 169–184.
- Székely L. (2014): Az új csendes generáció. In: Nagy Á. és Székely L. (szerk.): *Másodkézből – Magyar Ifjúságkutatás 2012*. ISZT Alapítvány – Kutatópont, Budapest. 9–28.